

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 12ης Απριλίου 2018*

«Προδικαστική παραπομπή – Δικαίωμα στην οικογενειακή επανένωση – Οδηγία 2003/86/ΕΚ – Άρθρο 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο στ' – Έννοια του όρου “ασυνόδευτος ανήλικος” – Άρθρο 10, παράγραφος 3, στοιχείο α' – Δικαίωμα πρόσφυγα στην οικογενειακή επανένωση με τους γονείς του – Πρόσφυγας ηλικίας κάτω των 18 ετών κατά την είσοδο στο κράτος μέλος και την κατάθεση της αιτήσεως ασύλου, αλλά ενήλικος κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως περί χορηγήσεως ασύλου και υποβολής της αιτήσεως του οικογενειακής επανενώσεως – Καθοριστικής σημασίας ημερομηνία για την εκτίμηση περί της ιδιότητας του “ανηλικού” όσον αφορά τον ενδιαφερόμενο»

Στην υπόθεση C-550/16,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το rechtbank Den Haag (πρωτοδικείο Χάγης, Κάτω Χώρες) με απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2016, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 31 Οκτωβρίου 2016, στο πλαίσιο της δίκης

A,

S

κατά

Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Pešič (εισηγητής), πρόεδρο τμήματος, A. Rosas, C. Toader, A. Prechal και E. Jarašiūnas, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Y. Bot

γραμματέας: M. Ferreira, κύρια διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 14ης Σεπτεμβρίου 2017,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι A και S, εκπροσωπούμενοι από τους N. C. Blomjous και S. Wierink, advocaten,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. K. Bulterman, A. M. de Ree και H. S. Gijzen,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την C. Cattabriga και τον G. Wils,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 26ης Οκτωβρίου 2017,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο στ', της οδηγίας 2003/86/EK του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης (ΕΕ 2003, L 251, σ. 12).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, των Α και S, υπηκόων Ερυθραίας, και, αφετέρου, του staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (Υφυπουργού Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, Κάτω Χώρες) (στο εξής: υφυπουργός), σχετικά με την εκ μέρους του τελευταίου απόρριψη της αιτήσεως των πρώτων για τη χορήγηση τόσο σε αυτούς όσο και στους τρεις ανήλικους υιούς τους αδείας προσωρινής διαμονής λόγω οικογενειακής επανένωσης με τη μεγαλύτερη θυγατέρα τους.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2003/86

- 3 Η οδηγία 2003/86 καθορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι υπήκοοι τρίτων χωρών, που διαμένουν νόμιμα εντός των κρατών μελών, μπορούν να ασκούν το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης.
- 4 Οι αιτιολογικές σκέψεις 2, 4, 6 και 8 έως 10 της οδηγίας 2003/86 έχουν ως εξής:

«(2) Τα μέτρα που αφορούν την οικογενειακή επανένωση θα πρέπει να θεσπίζονται σύμφωνα με την υποχρέωση προστασίας της οικογένειας και σεβασμού της οικογενειακής ζωής που αναφέρεται σε πολλές πράξεις διεθνούς δικαίου. Η παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις αρχές που αναγνωρίζονται ιδίως από το άρθρο 8 της [Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950] και από τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

[...]

- (4) Η οικογενειακή επανένωση αποτελεί απαραίτητο μέσο προκειμένου να καταστεί δυνατός ο οικογενειακός βίος. Συμβάλλει στη δημιουργία κοινωνικοπολιτιστικής σταθερότητας που διευκολύνει την ενσωμάτωση των υπηκόων τρίτων χωρών στα κράτη μέλη, γεγονός που επιτρέπει εξάλλου την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής που αποτελεί θεμελιώδη στόχο της Κοινότητας, όπως αναφέρεται στη Συνθήκη.

[...]

(6) Για την προστασία της οικογένειας και τη δημιουργία ή διατήρηση οικογενειακού βίου, θα πρέπει να καθορισθούν τα υλικά κριτήρια για την άσκηση του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης βάσει κοινών κριτηρίων.

[...]

(8) Θα πρέπει να αποδίδεται ιδιαίτερη προσοχή στην κατάσταση των προσφύγων, εξαιτίας των λόγων που τους υποχρέωσαν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους και που τους εμποδίζουν να διεξάγουν εκεί κανονικό οικογενειακό βίο. Θα πρέπει, συνεπώς, να προβλεφθούν πιο ευνοϊκές προϋποθέσεις για την άσκηση του δικαιώματός τους οικογενειακής επανένωσης.

(9) Η οικογενειακή επανένωση θα πρέπει να ισχύει εν πάση περιπτώσει για τα μέλη του πυρήνα της οικογένειας, ήτοι τον/τη σύζυγο και τα ανήλικα τέκνα.

(10) Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίζουν εάν επιθυμούν να επιτρέψουν την οικογενειακή επανένωση των εξ αίματος ανιόντων, των ενήλικων άγαμων τέκνων, [...]

5 Το άρθρο 2 της οδηγίας 2003/88 ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

α) “υπήκοος τρίτης χώρας”: κάθε πρόσωπο που δεν είναι πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 17, παράγραφος 1, της Συνθήκης·

β) “πρόσφυγας”: κάθε υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής που απολαύει καθεστώτος πρόσφυγα κατά την έννοια της Σύμβασης της Γενεύης περί του καθεστώτος των προσφύγων, της 28ης Ιουλίου 1951, όπως τροποποιήθηκε από το πρωτόκολλο που υπογράφηκε στη Νέα Υόρκη στις 31 Ιανουαρίου 1967·

γ) “συντηρών”: υπήκοος τρίτης χώρας που διαμένει νόμιμα σε κράτος μέλος και υποβάλλει, ο ίδιος ή τα μέλη της οικογένειάς του, αίτηση οικογενειακής επανένωσης προκειμένου να επανενωθούν μαζί του/της·

δ) “οικογενειακή επανένωση”: η είσοδος και η διαμονή σε κράτος μέλος των μελών της οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας που διαμένει νόμιμα στο συγκεκριμένο κράτος μέλος, προκειμένου να διατηρηθεί η οικογενειακή ενότητα, ασχέτως εάν οι οικογενειακοί δεσμοί δημιουργήθηκαν πριν ή μετά την είσοδο του διαμένοντος.

[...]

στ) “ασυνόδευτος ανήλικος”: υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής ηλικίας κάτω των δεκαοκτώ ετών, ο οποίος φθάνει στην επικράτεια των κρατών μελών χωρίς να συνοδεύεται από τον κατά το νόμο ή το έθιμο υπεύθυνο ενήλικο και για όσο διάστημα ένα τέτοιο πρόσωπο δεν έχει αναλάβει πραγματικά την επιμέλειά του ή ο ανήλικος που βρέθηκε χωρίς συνοδεία μετά την είσοδό του στην επικράτεια των κρατών μελών.»

6 Το άρθρο 3 της οδηγίας 2003/86 προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται όταν ο συντηρών κατέχει άδεια διαμονής που έχει εκδοθεί από κράτος μέλος διάρκειας ισχύος ανώτερης ή ίσης με ένα έτος, ο οποίος έχει εύλογη προοπτική να αποκτήσει δικαίωμα μόνιμης διαμονής, εφόσον τα μέλη της οικογένειάς του/της είναι υπήκοοι τρίτης χώρας, ανεξάρτητα από το καθεστώς τους.

2. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται όταν ο συντηρών:

- α) έχει υποβάλει αίτηση να του αναγνωρισθεί η ιδιότητα του πρόσφυγα, επί της οποίας δεν έχει ακόμα εκδοθεί οριστική απόφαση·
- β) έχει λάβει άδεια διαμονής σε κράτος μέλος δυνάμει προσωρινής προστασίας ή ο οποίος ζητεί άδεια να διαμείνει σε αυτή τη βάση και αναμένει την έκδοση απόφασης σχετικά με το καθεστώς του·
- γ) έχει λάβει άδεια διαμονής σε κράτος μέλος δυνάμει επικουρικών μορφών προστασίας, σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις, την εθνική νομοθεσία ή τις πρακτικές των κρατών μελών, ή ζητεί άδεια να διαμείνει σε αυτή τη βάση και αναμένει απόφαση σχετικά με το καθεστώς του.

[...]

5. Η παρούσα οδηγία δεν επηρεάζει τη δυνατότητα των κρατών μελών να θεσπίζουν ή να διατηρούν [σε ισχύ] ευνοϊκότερες διατάξεις.»

7 Το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/86 ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη μπορούν, με νομοθετική ή κανονιστική πράξη, να επιτρέπουν την είσοδο και τη διαμονή, δυνάμει της παρούσας οδηγίας και υπό την επιφύλαξη της τήρησης των όρων που ορίζονται στο κεφάλαιο IV, των ακόλουθων μελών της οικογένειας:

- α) των εξ αίματος και πρώτου βαθμού ανιόντων του συντηρούντος ή του/της συζύγου του, εφόσον έχουν την ευθύνη συντήρησής τους και τα άτομα αυτά στερούνται της απαραίτητης οικογενειακής υποστήριξης στη χώρα καταγωγής·

[...]»

8 Το άρθρο 5 της οδηγίας 2003/86 ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη καθορίζουν εάν, για την άσκηση του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης, υποβάλλεται αίτηση εισόδου και διαμονής στις αρμόδιες αρχές του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους είτε από τον συντηρούντα είτε από το/τα μέλος/μέλη της οικογένειας.

[...]

4. Μόλις καταστεί δυνατόν και, σε κάθε περίπτωση, το αργότερο εντός εννέα μηνών από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης, οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους κοινοποιούν γραπτώς την απόφαση στο πρόσωπο, το οποίο υπέβαλε την αίτηση.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις που έχουν σχέση με το σύνθετο χαρακτήρα της εξέτασης της αίτησης, η προθεσμία που αναφέρεται στο πρώτο εδάφιο μπορεί να παρατείνεται.

Η απόφαση απόρριψης της αίτησης πρέπει να είναι αιτιολογημένη. Ενδεχόμενες συνέπειες από το γεγονός ότι δεν έχει ληφθεί απόφαση έως το τέλος της περιόδου που αναφέρεται στο πρώτο εδάφιο, καθορίζονται από την εθνική νομοθεσία του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους.

5. Κατά την εξέταση μιας αίτησης, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να λαμβάνουν δεόντως υπόψη το μείζον συμφέρον των ανηλίκων τέκνων.»

- 9 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/86 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν από το πρόσωπο που υποβάλλει την αίτηση οικογενειακής επανένωσης την προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων περί του ότι ο συντηρών διαθέτει κατάλυμα, ασφάλιση ασθενοείας και πόρους που πληρούν τις απαιθούμενες στην εν λόγω διάταξη απαιτήσεις.
- 10 Στο κεφάλαιο V της οδηγίας 2003/86, το οποίο φέρει τον τίτλο «Οικογενειακή επανένωση προσφύγων», περιλαμβάνονται τα άρθρα της 9 έως 12. Το άρθρο 9, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής:
- «1. Το παρόν κεφάλαιο εφαρμόζεται στην οικογενειακή επανένωση προσφύγων οι οποίοι έχουν αναγνωρισθεί από τα κράτη μέλη.
2. Τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίζουν την εφαρμογή του παρόντος κεφαλαίου στους πρόσφυγες των οποίων οι οικογενειακοί δεσμοί είναι προγενέστεροι της εισόδου τους.»
- 11 Το άρθρο 10 της οδηγίας 2003/86 ορίζει τα ακόλουθα:
- «1. Το άρθρο 4 ισχύει για τον ορισμό των μελών των οικογενειών, πλην της παραγράφου 1, τρίτο εδάφιο, η οποία δεν ισχύει για τα τέκνα προσφύγων.
2. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέπουν την οικογενειακή επανένωση με άλλα μέλη της οικογένειας μη αναφερόμενα στο άρθρο 4, εφόσον για τη συντήρησή τους υπεύθυνος είναι ο πρόσφυγας.
3. Αν ο πρόσφυγας είναι μη συνοδευόμενος ανήλικος, τα κράτη μέλη:
- α) επιτρέπουν την είσοδο και τη διαμονή, για λόγους οικογενειακής επανένωσης, των εξ αίματος πρώτου βαθμού ανιόντων του, χωρίς να εφαρμόζουν τους οριζόμενους από το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο α), όρους·
- β) μπορούν να επιτρέπουν την είσοδο και τη διαμονή, για λόγους οικογενειακής επανένωσης, του νόμιμου επιτρόπου του/της ή άλλου μέλους της οικογένειας, εφόσον ο πρόσφυγας δεν έχει εξ αίματος ανιόντες ή αυτοί δεν μπορούν να εντοπισθούν.»
- 12 Το άρθρο 11 της οδηγίας 2003/86 έχει ως εξής:
- «1. Το άρθρο 5 ισχύει όσον αφορά την υποβολή και την εξέταση αίτησης υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 2 του παρόντος άρθρου.
2. Όταν ο πρόσφυγας αδυνατεί να προσκομίσει επίσημα δικαιολογητικά που να αποδεικνύουν τους οικογενειακούς δεσμούς, το κράτος μέλος εξετάζει άλλα αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία αξιολογούνται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο και αφορούν την ύπαρξη αυτών των δεσμών. Απόφαση απόρριψης της αίτησης δεν μπορεί να θεμελιώνεται αποκλειστικά στην απουσία των εν λόγω δικαιολογητικών.»
- 13 Το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/86 ορίζει τα ακόλουθα:
- «Κατά παρέκκλιση από το άρθρο 7, τα κράτη μέλη δεν απαιτούν από τον πρόσφυγα ή/και το μέλος ή τα μέλη της οικογένειάς του/της να προσκομίσει, προκειμένου για αιτήσεις που αφορούν τα μέλη της οικογένειας που αναφέρονται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, αποδεικτικά στοιχεία για το ότι ο πρόσφυγας πληροί τις απαιτήσεις που καθορίζονται στο άρθρο 7.

Με την επιφύλαξη διεθνών υποχρεώσεων, όταν η οικογενειακή επανένωση είναι δυνατή σε τρίτη χώρα με την οποία ο συντηρών ή/και μέλος της οικογένειας έχει ιδιαίτερους δεσμούς, τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτήσουν την προσκόμιση των αποδεικτικών στοιχείων που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο.

Τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτούν από τον πρόσφυγα να πληροί τους όρους που ορίζονται στο άρθρο 7, παράγραφος 1, εάν η αίτηση οικογενειακής επανένωσης δεν υποβλήθηκε εντός τριών μηνών από τη χορήγηση του καθεστώτος του πρόσφυγα.»

Η οδηγία 2011/95/ΕΕ

- 14 Οι αιτιολογικές σκέψεις 18, 19 και 21 της οδηγίας 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (ΕΕ 2011, L 337, σ. 9), έχουν ως εξής:

«(18) Το “μείζον συμφέρον του παιδιού” θα πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1989 για τα δικαιώματα του παιδιού. Κατά την αξιολόγηση του μείζονος συμφέροντος του παιδιού, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λάβουν ιδίως υπόψη τους την αρχή της οικογενειακής ενότητας, την ευημερία και την κοινωνική ανάπτυξη του ανηλίκου, ζητήματα ασφάλειας και προστασίας και τις απόψεις του ανηλίκου ανάλογα με την ηλικία του και την ωριμότητά του.

(19) Είναι ανάγκη να διευρυνθεί η έννοια των “μελών οικογένειας”, λαμβανομένων υπόψη των διάφορων ειδικών περιστάσεων εξάρτησης και της ιδιαίτερης προσοχής που πρέπει να δίδεται στο μείζον συμφέρον του παιδιού.

[...]

(21) Η αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα είναι πράξη με αναγνωριστικό χαρακτήρα.»

- 15 Το άρθρο 2 της οδηγίας 2011/95 ορίζει τα ακόλουθα:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[...]

δ) “πρόσφυγας”, ο υπήκοος τρίτης χώρας ο οποίος, συνεπεία βάσιμου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, ευρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας ή ο ανιθαγενής ο οποίος, ευρισκόμενος εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους διαμονής του για τους ίδιους προαναφερθέντες λόγους, δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτήν και στον οποίο δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 12·

ε) “καθεστώς πρόσφυγα”, η εκ μέρους κράτους μέλους αναγνώριση υπηκόου τρίτης χώρας ή ανιθαγενούς ως πρόσφυγα·

[...]»

- 16 Το άρθρο 13 της οδηγίας 2011/95, το οποίο φέρει τον τίτλο «Χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα», ορίζει ότι «[τ]α κράτη μέλη χορηγούν το καθεστώς πρόσφυγα σε υπηκόους τρίτων χωρών ή σε ανιθαγενείς που πληρούν τις οικείες προϋποθέσεις σύμφωνα με τα κεφάλαια II και III.» Τα κεφάλαια αυτά αφορούν, αντιστοίχως, την αξιολόγηση των αιτήσεων παροχής διεθνούς προστασίας και τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα.

Η οδηγία 2013/32/ΕΕ

- 17 Η αιτιολογική σκέψη 33 της οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (ΕΕ 2013, L 180, σ. 60), έχει ως εξής:

«Το μείζον συμφέρον του παιδιού, σύμφωνα με τον [Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων] και τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 1989 για τα δικαιώματα του παιδιού, θα πρέπει να αποτελεί πρωταρχική μέριμνα των κρατών μελών κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας. Κατά την εκτίμηση του μείζονος συμφέροντος του παιδιού, τα κράτη μέλη θα πρέπει συγκεκριμένα να λαμβάνουν υπόψη την καλή διαβίωση και την κοινωνική ανάπτυξή του, συμπεριλαμβανομένων των καταβολών του.»

- 18 Το άρθρο 31 της οδηγίας 2013/32, το οποίο φέρει τον τίτλο «Διαδικασία εξέτασης», προβλέπει στην παράγραφο 7 τα ακόλουθα:

«Τα κράτη μέλη μπορούν να δώσουν προτεραιότητα στην εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας σύμφωνα με τις βασικές αρχές και εγγυήσεις του κεφαλαίου II ιδίως:

- α) όταν η αίτηση είναι πιθανόν να θεωρηθεί [...] βάσιμη·
- β) όταν ο αιτών είναι ευάλωτο πρόσωπο, κατά την έννοια του άρθρου 22 της οδηγίας 2013/33/ΕΕ [του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (ΕΕ 2013, L 180, σ. 96)], ή χρειάζεται ειδικές διαδικαστικές εγγυήσεις, ιδίως οι ασυνόδευτοι ανήλικοι.»

Το ολλανδικό δίκαιο

- 19 Δυνάμει του άρθρου 29, παράγραφος 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο c, του Vreemdelingenwet 2000 (νόμου του 2000 περί αλλοδαπών), είναι δυνατόν να χορηγηθεί άδεια προσωρινής διαμονής λόγω ασύλου στον πατέρα και στη μητέρα αλλοδαπού υπηκόου, ο οποίος είναι ασυνόδευτος ανήλικος, κατά την έννοια του άρθρου 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο στ', της οδηγίας 2003/86, βάσει του άρθρου 28 του εν λόγω νόμου, εάν, κατά την άφιξη του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού υπηκόου, τα ως άνω πρόσωπα ήταν μέλη του πυρήνα της οικογένειας αυτού και είτε έφθασαν ταυτόχρονα με τον εν λόγω υπήκοο στις Κάτω Χώρες είτε επανενώθηκαν μαζί του εντός τριών μηνών από τη χορήγηση στον εν λόγω υπήκοο της προβλεπόμενης στο άρθρο 28 άδειας προσωρινής διαμονής.

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 20 Η θυγατέρα των Α και S αφίχθη ασυνόδευτη στις Κάτω Χώρες ενώ ήταν ακόμη ανήλικη. Στις 26 Φεβρουαρίου 2014 κατέθεσε αίτηση παροχής ασύλου. Στις 2 Ιουνίου 2014 ενηλικιώθηκε.
- 21 Με απόφαση της 21ης Οκτωβρίου 2014, ο υφυπουργός χορήγησε στην ενδιαφερόμενη άδεια διαμονής λόγω ασύλου, πενταετούς διάρκειας, με αναδρομική ισχύ από της ημερομηνίας καταθέσεως της αιτήσεως παροχής ασύλου.

- 22 Στις 23 Δεκεμβρίου 2014 η οργάνωση VluchtelingenWerk Midden-Nederland κατέθεσε, εξ ονόματος της θυγατέρας των Α και S, αίτηση χορηγήσεως άδειας προσωρινής διαμονής για τους γονείς αυτής, καθώς και για τους τρεις ανήλικους αδελφούς της, βάσει της οικογενειακής επανενώσεως.
- 23 Με απόφαση της 27ης Μαΐου 2015, ο υφυπουργός απέρριψε την αίτηση αυτή για τον λόγο ότι, κατά τον χρόνο καταθέσεώς της, η κόρη των Α και S ήταν ενήλικη. Η υποβληθείσα κατά της αποφάσεως αυτής διοικητική ένσταση κρίθηκε αβάσιμη με απόφαση της 13ης Αυγούστου 2015.
- 24 Στις 3 Σεπτεμβρίου 2015 οι Α και S άσκησαν προσφυγή κατά της απορρίψεως αυτής ενώπιον του rechtbank Den Haag (πρωτοδικείου Χάγης, Κάτω Χώρες).
- 25 Προς στήριξη της προσφυγής τους, οι Α και S υποστηρίζουν ότι από το άρθρο 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο στ', της οδηγίας 2003/86 προκύπτει ότι, για να χαρακτηριστεί πρόσωπο ως «ασυνόδευτος ανήλικος», κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, καθοριστικής σημασίας είναι η ημερομηνία εισόδου του ενδιαφερομένου στο οικείο κράτος μέλος. Αντιθέτως, ο υφυπουργός εκτιμά ότι, συναφώς, καθοριστική είναι η ημερομηνία καταθέσεως της αιτήσεως οικογενειακής επανενώσεως.
- 26 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι το Raad van State (Συμβούλιο της Επικρατείας, Κάτω Χώρες) αποφάνθηκε, με δύο αποφάσεις της 23ης Νοεμβρίου 2015, ότι το γεγονός ότι αλλοδαπός υπήκοος ενηλικιώθηκε μετά την άφιξή του στις Κάτω Χώρες μπορεί να ληφθεί υπόψη προκειμένου να καθοριστεί εάν η περίπτωση του εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο στ', της οδηγίας 2003/86.
- 27 Συναφώς, κατά το αιτούν δικαστήριο, από το άρθρο 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο στ', της οδηγίας 2003/86 προκύπτει ότι, καταρχήν, η ιδιότητα του ασυνόδευτου ανήλικου εκτιμάται κατά την άφιξη του ενδιαφερόμενου προσώπου στο έδαφος του κράτους μέλους. Βεβαίως, η διάταξη αυτή προβλέπει δύο εξαιρέσεις από την αρχή αυτή, συγκεκριμένα δε την εξαίρεση της περιπτώσεως ανήλικου που αρχικά συνοδεύταν αλλά βρέθηκε στη συνέχεια χωρίς συνοδεία και εκείνη της περιπτώσεως ανήλικου ασυνόδευτου κατά την άφιξή του, του οποίου την επιμέλεια αναλαμβάνει στη συνέχεια υπεύθυνος για το πρόσωπο αυτό ενήλικος. Ωστόσο, κατά το αιτούν δικαστήριο, οι περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως δεν εμπίπτουν σε καμία από τις δύο ως άνω εξαιρέσεις, το δε γράμμα της εν λόγω διατάξεως ουδόλως ενισχύει την άποψη ότι επιτρέπει άλλες εξαιρέσεις από την αρχή αυτή.
- 28 Υπό τις συνθήκες αυτές, το rechtbank Den Haag (πρωτοδικείο Χάγης) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:
- «Στο πλαίσιο οικογενειακής επανενώσεως προσφύγων, πρέπει να νοηθεί ως “ασυνόδευτος ανήλικος” κατά την έννοια του άρθρου 2, [εισαγωγική περίοδος] και στοιχείο στ', της οδηγίας [2003/86] επίσης υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής ηλικίας κάτω των δεκαοκτώ ετών ο οποίος εισέρχεται στην επικράτεια κράτους μέλους χωρίς να συνοδεύεται από τον κατά τον νόμο ή το έθιμο υπεύθυνο ενήλικο και ο οποίος:
- ζητεί άσυλο,
 - κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου στην επικράτεια του κράτους μέλους συμπληρώνει το 18ο έτος της ηλικίας του,
 - αποκτά άσυλο με αναδρομική ισχύ από την ημερομηνία υποβολής της αιτήσεως, και
 - στη συνέχεια ζητεί οικογενειακή επανένωση;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 29 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο στ', της οδηγίας 2003/86 έχει την έννοια ότι πρέπει να χαρακτηρίζεται ως «ανήλικος», κατά τη διάταξη αυτή, υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής ο οποίος ήταν ηλικίας μικρότερης των δεκαοκτώ ετών κατά την είσοδό του στο έδαφος κράτους μέλους και κατά τον χρόνο καταθέσεως της αιτήσεώς του παροχής ασύλου εντός του κράτους αυτού, πλην όμως, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας παροχής ασύλου, ενηλικιώθηκε και έτυχε, εν συνεχεία, ασύλου με αναδρομική ισχύ από της ημερομηνίας καταθέσεως της αιτήσεώς του.
- 30 Οι Α και S φρονούν ότι πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση στο ερώτημα αυτό, ενώ η Ολλανδική και η Πολωνική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζουν την αντίθετη άποψη. Ειδικότερα, η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι απόκειται στα κράτη μέλη να καθορίζουν ποιο είναι το κρίσιμο χρονικό σημείο για να αποφαίνονται αν ένας πρόσφυγας πρέπει να θεωρείται ασυνόδευτος ανήλικος, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο στ', της οδηγίας 2003/86. Αντιθέτως, η Πολωνική Κυβέρνηση και η Επιτροπή φρονούν ότι το χρονικό σημείο αυτό μπορεί να καθορισθεί βάσει της εν λόγω οδηγίας. Κατά την Επιτροπή, το κρίσιμο χρονικό σημείο είναι αυτό της καταθέσεως της αιτήσεως οικογενειακής επανενώσεως, ενώ κατά την Πολωνική Κυβέρνηση πρόκειται για τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως επί της αιτήσεως αυτής.
- 31 Πρέπει να υπομνησθεί ότι σκοπός της οδηγίας 2003/86 είναι, κατά το γράμμα του άρθρου της 1, ο καθορισμός των προϋποθέσεων υπό τις οποίες ασκείται το δικαίωμα οικογενειακής επανενώσεως που διαθέτουν οι υπήκοοι τρίτων χωρών οι οποίοι διαμένουν νομίμως στο έδαφος των κρατών μελών.
- 32 Συναφώς, από την αιτιολογική σκέψη 8 της οδηγίας αυτής προκύπτει ότι αυτή προβλέπει στην περίπτωση των προσφύγων ευνοϊκότερες προϋποθέσεις για την άσκηση του εν λόγω δικαιώματος στην οικογενειακή επανένωση, καθόσον η περίπτωση τους χρήζει ιδιαίτερης προσοχής εξαιτίας των λόγων οι οποίοι τους ανάγκασαν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους και οι οποίοι τους εμποδίζουν να διάγουν, στη χώρα αυτή, κανονικό οικογενειακό βίο.
- 33 Μία από τις ευνοϊκότερες προϋποθέσεις αυτές αφορά την οικογενειακή επανένωση με τους εξ αίματος πρώτου βαθμού ανιόντες του πρόσφυγα.
- 34 Πράγματι, ενώ, βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/86, η δυνατότητα τέτοιας επανενώσεως καταλείπεται, καταρχήν, στη διακριτική ευχέρεια εκάστου κράτους μέλους και υπόκειται ιδίως στην προϋπόθεση ότι ο αιτών την οικογενειακή επανένωση έχει την ευθύνη για τη συντήρηση των εξ αίματος και πρώτου βαθμού ανιόντων και ότι τα άτομα αυτά στερούνται της απαραίτητης οικογενειακής υποστηρίξεως στη χώρα καταγωγής, το άρθρο 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής προβλέπει για τους ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες, κατ' εξαίρεση από την αρχή αυτή, δικαίωμα οικογενειακής επανενώσεως μη υποκείμενο σε περιθώριο εκτιμήσεως εκ μέρους των κρατών μελών και στις προϋποθέσεις που καθορίζονται με το εν λόγω άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο α'.
- 35 Η έννοια του «ασυνόδευτου ανηλίκου» η οποία, στο πλαίσιο της οδηγίας 2003/86, χρησιμοποιείται μόνο στο εν λόγω άρθρο 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', ορίζεται στο άρθρο 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο στ', της οδηγίας αυτής.
- 36 Κατά την τελευταία αυτή διάταξη, ως «ασυνόδευτος ανήλικος», κατά την εν λόγω οδηγία, νοείται «υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής ηλικίας κάτω των δεκαοκτώ ετών, ο οποίος φθάνει στην επικράτεια των κρατών μελών χωρίς να συνοδεύεται από τον κατά το νόμο ή το έθιμο υπεύθυνο ενήλικο και για όσο διάστημα ένα τέτοιο πρόσωπο δεν έχει αναλάβει πραγματικά την επιμέλειά του ή ο ανήλικος που βρέθηκε χωρίς συνοδεία μετά την είσοδό του στην επικράτεια των κρατών μελών».

- 37 Η διάταξη αυτή προβλέπει, επομένως, δύο προϋποθέσεις, συγκεκριμένα δε ότι ο ενδιαφερόμενος πρέπει να είναι «ανήλικος» και ότι πρέπει να είναι «ασυνόδευτος».
- 38 Μολονότι, όσον αφορά τη δεύτερη αυτή προϋπόθεση, η εν λόγω διάταξη παραπέμπει στον χρόνο εισόδου του ενδιαφερομένου στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους, από την ίδια αυτή διάταξη προκύπτει, πάντως, ότι μεταγενέστερες περιστάσεις πρέπει να λαμβάνονται επίσης υπόψη, τούτο δε σε δύο περιπτώσεις. Επομένως, ανήλικος ο οποίος ήταν ασυνόδευτος κατά τον χρόνο της εισόδου του και του οποίου την επιμέλεια αναλαμβάνει εν συνεχεία υπεύθυνος για αυτόν ενήλικος, κατά τον νόμο ή το έθιμο, δεν πληροί τη δεύτερη αυτή προϋπόθεση, ενώ ανήλικος ο οποίος αρχικά συνοδεύταν, πλην όμως βρέθηκε εν συνεχεία χωρίς συνοδεία θεωρείται ασυνόδευτος και πληροί, ως εκ τούτου, την εν λόγω προϋπόθεση.
- 39 Όσον αφορά την πρώτη εκ των δύο αυτών προϋποθέσεων που διαλαμβάνονται στη σκέψη 37 της παρούσας αποφάσεως, η οποία είναι η μόνη επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, στο άρθρο 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο στ', της οδηγίας 2003/86 απλώς επισημαίνεται ότι ο ενδιαφερόμενος πρέπει να είναι «ηλικίας κάτω των δεκαοκτώ ετών», χωρίς να διευκρινίζεται ο χρόνος κατά τον οποίο πρέπει να πληρούται η προϋπόθεση αυτή.
- 40 Ωστόσο, ουδόλως συνάγεται από την τελευταία αυτή περίπτωση ότι απόκειται σε κάθε κράτος μέλος να αποφασίζει ποιο είναι το χρονικό σημείο που επιθυμεί να θεωρήσει κρίσιμο για να εκτιμηθεί αν πληρούται η προϋπόθεση αυτή.
- 41 Πράγματι, πρέπει να υπομνησθεί ότι, από τις επιταγές τόσο της ομοιόμορφης εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης όσο και της αρχής της ισότητας προκύπτει ότι διάταξη του δικαίου αυτού η οποία δεν παραπέμπει ρητώς στο δικαίο των κρατών μελών προκειμένου να προσδιορισθεί η έννοια και το περιεχόμενό της, πρέπει κατά κανόνα να ερμηνεύεται αυτοτελώς και ομοιόμορφα σε ολόκληρη την Ένωση, λαμβανομένων υπόψη, μεταξύ άλλων, του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται η διάταξη αυτή και του σκοπού του οποίου επιδιώκεται η επίτευξη με την οικεία ρύθμιση (απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017, *Ouhrami*, C-225/16, EU:C:2017:590, σκέψη 38 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 42 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί, καταρχάς, ότι ούτε το άρθρο 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο στ', της οδηγίας 2003/86 ούτε το άρθρο της 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', παραπέμπουν στο εθνικό δίκαιο ή στα κράτη μέλη, τούτο δε αντιθέτως προς άλλες διατάξεις της ίδιας αυτής οδηγίας, όπως το άρθρο 5, παράγραφος 1, και το άρθρο 11, παράγραφος 2, στοιχείο που υποδηλώνει ότι, αν βούληση του νομοθέτη της Ένωσης ήταν να καταλείπεται στη διακριτική ευχέρεια κάθε κράτους μέλους ο καθορισμός του χρονικού σημείου έως το οποίο πρέπει να είναι ανήλικος ο ενδιαφερόμενος προκειμένου να απολαύει του δικαιώματος στην οικογενειακή επανένωση με τους γονείς του, θα είχε προβλέψει τέτοια παραπομπή και εντός αυτού του πλαισίου.
- 43 Εν συνεχεία, το άρθρο 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/86 επιβάλλει στα κράτη μέλη συγκεκριμένη θετική υποχρέωση, στην οποία αντιστοιχεί σαφώς οριζόμενο δικαίωμα. Τους επιβάλλει την υποχρέωση, στην περίπτωση που καθορίζει η διάταξη αυτή, να επιτρέπουν την οικογενειακή επανένωση των εξ αίματος και πρώτου βαθμού ανιόντων του αιτούντος την επανένωση συντηρούντος, χωρίς να διαθέτουν προς τούτο περιθώριο εκτιμήσεως.
- 44 Τέλος, η οδηγία 2003/86 δεν επιδιώκει μόνον, εν γένει, την επίτευξη του σκοπού να καταστήσει ευχερέστερη την οικογενειακή επανένωση και να παράσχει προστασία στους υπηκόους τρίτων χωρών, ιδίως δε στους ανηλικούς (βλ., σχετικώς, απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2012, *Ο κ.λπ.*, C-356/11 και C-357/11, EU:C:2012:776, σκέψη 69), αλλά το άρθρο της 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', σκοπεύει ειδικώς στη διασφάλιση αυξημένης προστασίας σε εκείνους των προσφύγων που έχουν την ιδιότητα του ασυνόδευτου ανηλίκου.

- 45 Υπό τις συνθήκες αυτές, μολονότι η οδηγία 2003/86 δεν καθορίζει ρητώς το χρονικό σημείο έως το οποίο ένας πρόσφυγας πρέπει να είναι ανήλικος προκειμένου να απολαύει του δικαιώματος στην οικογενειακή επανένωση που διαλαμβάνεται στο άρθρο της 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', από τον σκοπό της διατάξεως αυτής, από το ότι η εν λόγω διάταξη δεν καταλείπει κανένα περιθώριο διακριτικής ευχέρειας και από την έλλειψη οποιασδήποτε σχετικής παραπομπής στο εθνικό δίκαιο προκύπτει, εντούτοις, ότι ο καθορισμός του χρονικού αυτού σημείου δεν καταλείπεται στην εκτίμηση κάθε κράτους μέλους.
- 46 Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης περίπτωση δεν είναι, όσον αφορά το ζήτημα αυτό, παρεμφερής εκείνης την οποία επικαλέσθηκε η Ολλανδική Κυβέρνηση και επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 17ης Ιουλίου 2014, Noorzia (C-338/13, EU:C:2014:2092), όπου επίμαχο ήταν το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2003/86, που προβλέπει ότι, «[γ]ια την καλύτερη ενσωμάτωση και για την αποφυγή τέλεσης εξαναγκαστικών γάμων, τα κράτη μέλη μπορούν να απαιτήσουν από τον συντηρούντα και τον/τη σύζυγό του να έχουν συμπληρώσει ελάχιστη ηλικία, και κατά ανώτατο όριο την ηλικία των 21 ετών, πριν τους δοθεί η δυνατότητα να επανενωθούν μαζί του/της».
- 47 Πράγματι, αντιθέτως προς το άρθρο 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/86, το άρθρο της 4, παράγραφος 5, έχει χαρακτήρα ενδοτικής διατάξεως και καταλείπει, άλλωστε, ρητώς στα κράτη μέλη περιθώριο διακριτικής ευχέρειας προκειμένου να καθορίζουν την ελάχιστη ηλικία του συντηρούντος και του/της συζύγου του που επιθυμούν, ενδεχομένως, με σκοπό την καλύτερη ενσωμάτωση και την αποφυγή τελέσεως εξαναγκαστικών γάμων. Ως εκ τούτου, οι διαφοροποιήσεις που οφείλονται στο ότι κάθε κράτος μέλος δύναται να καθορίσει ελεύθερα την ημερομηνία που πρέπει να λάβουν υπόψη οι εθνικές αρχές για να αποφανθούν αν πληρούται η προϋπόθεση περί ηλικίας είναι απολύτως συμβατές με τη φύση και τον σκοπό του άρθρου 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2003/86, αντιθέτως προς την περίπτωση του άρθρου 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής.
- 48 Όσον αφορά ειδικότερα το ζήτημα ποιο είναι, εν τέλει, το χρονικό σημείο κατά το οποίο πρέπει να εκτιμάται η ηλικία του πρόσφυγα προκειμένου να μπορεί αυτός να χαρακτηριστεί ως ανήλικος και να μπορεί, επομένως, να απολαύει του δικαιώματος στην οικογενειακή επανένωση που διαλαμβάνεται στο άρθρο 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/86, σε αυτό πρέπει να δοθεί απάντηση με γνώμονα το γράμμα, την εν γένει οικονομία και τον σκοπό της οδηγίας αυτής, λαμβανομένων υπόψη του νομοθετικού πλαισίου στο οποίο εντάσσεται η εν λόγω οδηγία και των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης.
- 49 Συναφώς, από τις σκέψεις 38 και 39 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι ούτε το γράμμα του άρθρου 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο στ', της οδηγίας 2003/86 ούτε εκείνο του άρθρου 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής καθιστούν δυνατή, αφεαυτών, την παροχή απαντήσεως στο ζήτημα αυτό.
- 50 Όσον αφορά την οικονομία της οδηγίας 2003/86, επισημαίνεται ότι αυτή, βάσει του άρθρου της 3, παράγραφος 2, στοιχείο α', έχει εφαρμογή μόνον οσάκις ο συντηρών είναι υπήκοος τρίτης χώρας που ζητεί να αναγνωρισθεί ότι έχει την ιδιότητα του πρόσφυγα και επί της αιτήσεως του οποίου δεν έχει ακόμη εκδοθεί οριστική απόφαση. Με το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής διευκρινίζεται, ως προς αυτό, ότι το κεφάλαιό της V, στο οποίο περιλαμβάνεται το άρθρο 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', έχει εφαρμογή επί της περιπτώσεως της οικογενειακής επανενώσεως προσφύγων οι οποίοι έχουν αναγνωρισθεί από τα κράτη μέλη.
- 51 Μολονότι η δυνατότητα αιτούντος άσυλο να υποβάλει αίτηση οικογενειακής επανενώσεως βάσει της οδηγίας 2003/86 υπόκειται, επομένως, στην προϋπόθεση ότι η αίτησή του παροχής ασύλου έχει εγκριθεί με οριστική απόφαση, πρέπει εντούτοις να διαπιστωθεί ότι η ύπαρξη της προϋποθέσεως αυτής εξηγείται ευχερώς από το ότι, προ της εκδόσεως τέτοιας αποφάσεως, είναι αδύνατο να

καταστεί γνωστό μετά βεβαιότητας αν ο ενδιαφερόμενος πληροί τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα, στοιχείο από το οποίο εξαρτάται, με τη σειρά του, το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης.

- 52 Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να υπομνησθεί ότι η ιδιότητα του πρόσφυγα πρέπει να αναγνωρίζεται σε όποιον πληροί τις ελάχιστες απαιτήσεις τις οποίες θέτει το δίκαιο της Ένωσης. Βάσει του άρθρου 13 της οδηγίας 2011/95, τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν την ιδιότητα αυτή σε όποιον υπήκοο τρίτης χώρας ή ανιθαγενή πληροί τις προϋποθέσεις για να θεωρείται πρόσφυγας σύμφωνα με τα κεφάλαια II και III της οδηγίας αυτής, χωρίς να διαθέτουν συναφώς καμία διακριτική ευχέρεια (βλ., σχετικώς, απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, Η. Τ., C-373/13, EU:C:2015:413, σκέψη 63).
- 53 Με την αιτιολογική σκέψη 21 της οδηγίας 2011/95 διευκρινίζεται, άλλωστε, ότι η αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα είναι πράξη αναγνωριστικού χαρακτήρα.
- 54 Επομένως, κατόπιν της υποβολής αιτήσεως παροχής διεθνούς προστασίας σύμφωνα με το κεφάλαιο II της οδηγίας 2011/95, κάθε υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής που πληροί τις ουσιαστικές προϋποθέσεις τις οποίες προβλέπει το κεφάλαιο III της οδηγίας αυτής απολαύει υποκειμενικού δικαιώματος για την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα, τούτο δε ακόμη και προ της εκδόσεως επίσημης αποφάσεως συναφώς.
- 55 Υπό τις συνθήκες αυτές, το ενδεχόμενο να εξαρτάται το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης που διαλαμβάνεται στο άρθρο 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/86 από το χρονικό σημείο κατά το οποίο η αρμόδια εθνική αρχή εκδίδει επισήμως την απόφαση με την οποία αναγνωρίζεται ότι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο έχει την ιδιότητα του πρόσφυγα και, ως εκ τούτου, από την κατά το μάλλον ή ήττον μεγάλη ταχύτητα με την οποία εξετάζει η αρχή αυτή την αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας, θα έθετε εν αμφιβόλω την πρακτική αποτελεσματικότητα της εν λόγω διατάξεως και θα αντέβαινε όχι μόνον στον σκοπό της οδηγίας αυτής, ο οποίος συνίσταται στο να καταστεί ευχερέστερη η οικογενειακή επανένωση και να παρασχεθεί, συναφώς, ιδιαίτερη προστασία στους πρόσφυγες, ιδίως δε στους ασυνόδευτους ανηλίκους, αλλά και στις αρχές της ίσης μεταχείρισεως και της ασφάλειας δικαίου.
- 56 Πράγματι, η ερμηνεία αυτή θα είχε ως συνέπεια δύο ασυνόδευτοι ανήλικοι πρόσφυγες της ίδιας ηλικίας που υποβάλλουν ταυτόχρονα αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας να τυγχάνουν ενδεχομένως διαφορετικής αντιμετώπισεως αναλόγως της χρονικής διάρκειας της εξετάσεως των αιτήσεων αυτών, την οποία αδυνατούν εν γένει να επηρεάσουν καθ' οιονδήποτε τρόπο και η οποία, πέραν του σύνθετου χαρακτήρα των επίμαχων περιπτώσεων, μπορεί να εξαρτάται τόσο από τον φόρτο εργασίας των αρμοδίων αρχών όσο και από τις πολιτικού χαρακτήρα επιλογές των κρατών μελών όσον αφορά το προσωπικό που θέτουν στη διάθεση των αρχών αυτών και τις περιπτώσεις που πρέπει να εξετάζονται κατά προτεραιότητα.
- 57 Επιπλέον, λαμβανομένου υπόψη ότι η χρονική διάρκεια διαδικασίας περί παροχής ασύλου δύναται να είναι μεγάλη και ότι, ιδίως κατά τις περιόδους σωρεύσεως μεγάλου αριθμού αιτήσεων παροχής διεθνούς προστασίας, είναι συχνή η υπέρβαση των προθεσμιών που τάσσει συναφώς το δίκαιο της Ένωσης, το ενδεχόμενο να εξαρτάται το δικαίωμα στην οικογενειακή επανένωση από τον χρόνο περατώσεως της διαδικασίας αυτής μπορεί να στερήσει από μεγάλο μέρος προσφύγων που έχουν υποβάλει την αίτησή τους για την παροχή διεθνούς προστασίας ως ασυνόδευτοι ανήλικοι από το ευεργέτημα του δικαιώματος αυτού και από την προστασία που θεωρείται ότι τους παρέχει το άρθρο 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/86.
- 58 Κατά τα λοιπά, αντί να προτρέπει τις εθνικές αρχές να εξετάζουν κατά προτεραιότητα τις αιτήσεις παροχής διεθνούς προστασίας που έχουν υποβάλει ασυνόδευτοι ανήλικοι, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η ιδιαίτερος ευάλωτη θέση τους, δυνατότητα η οποία παρέχεται πλέον ρητώς βάσει του άρθρου 31, παράγραφος 7, στοιχείο β', της οδηγίας 2013/32, η ερμηνεία αυτή θα μπορούσε να έχει το αντίθετο αποτέλεσμα, δυσχεραίνοντας την επίτευξη του σκοπού που επιδιώκεται τόσο με την οδηγία

αυτή όσο και με τις οδηγίες 2003/86 και 2011/95 προκειμένου να διασφαλισθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 24, παράγραφος 2, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού αποτελεί πράγματι πρωταρχικό μέλημα των κρατών μελών κατά την εφαρμογή των οδηγιών αυτών.

- 59 Εξάλλου, η ερμηνεία αυτή θα είχε ως συνέπεια να καθιστά εντελώς απρόβλεπτο για τον ασυνόδευτο ανήλικο που έχει υποβάλει αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας το να γνωρίζει αν θα του αναγνωρισθεί το δικαίωμα στην οικογενειακή επανένωση με τους γονείς του, στοιχείο δυνάμενο να θίξει την ασφάλεια δικαίου.
- 60 Αντιθέτως, το να γίνει δεκτό ότι η ημερομηνία καταθέσεως της αιτήσεως παροχής διεθνούς προστασίας είναι καθοριστικής σημασίας προκειμένου να εκτιμηθεί η ηλικία πρόσφυγα όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/86 καθιστά δυνατή τη διασφάλιση πανομοιότυπης και προβλέψιμης μεταχειρίσεως όλων των αιτούντων που ευρίσκονται, από χρονικής απόψεως, σε ίδια κατάσταση, έτσι ώστε η ευδοκίμηση της αιτήσεως οικογενειακής επανένωσης να εξαρτάται κυρίως από περιστάσεις σχετικές με τον αιτούντα και όχι με τη διοίκηση, όπως είναι η χρονική διάρκεια εξετάσεως της αιτήσεως παροχής διεθνούς προστασίας ή της αιτήσεως οικογενειακής επανένωσης (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2014, Noorzia, C-338/13, EU:C:2014:2092, σκέψη 17).
- 61 Βεβαίως, καθόσον, όπως υποστήριξαν η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, δεν είναι συμβατό με τον σκοπό του άρθρου 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/86 το ενδεχόμενο πρόσφυγας που είχε την ιδιότητα του ασυνόδευτου ανήλικου κατά τον χρόνο καταθέσεως της αιτήσεως, αλλά ενηλικιώθηκε κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, να δύναται να επικαλεσθεί το ευεργέτημα της διατάξεως αυτής χωρίς κανένα χρονικό περιορισμό προκειμένου να τύχει της οικογενειακής επανένωσης, η αίτησή του προς τον σκοπό αυτό πρέπει να υποβάλλεται εντός ευλόγου προθεσμίας. Για να καθορισθεί η εύλογη προθεσμία αυτή, η λύση που προέκρινε ο νομοθέτης της Ένωσης στο παρεμφερές πλαίσιο του άρθρου 12, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας αυτής έχει ενδεικτική αξία, οπότε πρέπει να γίνει δεκτό ότι η αίτηση οικογενειακής επανένωσης που υποβάλλεται βάσει του άρθρου 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της εν λόγω οδηγίας πρέπει, καταρχήν, σε τέτοια περίπτωση να κατατίθεται εντός τρίμηνης προθεσμίας από της ημερομηνίας κατά την οποία αναγνωρίστηκε η ιδιότητα του πρόσφυγα στον ενδιαφερόμενο «ανήλικο».
- 62 Όσον αφορά τις λοιπές ημερομηνίες που προτάθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας προκειμένου να εκτιμηθεί αν πρόσφυγας πρέπει να χαρακτηριστεί ως ανήλικος, διαπιστώνεται, αφενός, ότι η ημερομηνία εισόδου στο έδαφος κράτους μέλους δεν μπορεί, καταρχήν, να γίνει δεκτό ότι έχει καθοριστική συναφώς σημασία, λόγω της εγγενούς σχέσεως που υφίσταται μεταξύ του δικαιώματος στην οικογενειακή επανένωση, το οποίο προβλέπει το άρθρο 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/86, και της ιδιότητας του πρόσφυγα, της οποίας η αναγνώριση εξαρτάται από την εκ μέρους του ενδιαφερομένου υποβολή αιτήσεως παροχής διεθνούς προστασίας.
- 63 Όσον αφορά, αφετέρου, την ημερομηνία καταθέσεως της αιτήσεως οικογενειακής επανένωσης και τον χρόνο εκδόσεως αποφάσεως επί της αιτήσεως αυτής, αρκεί η υπόμνηση ότι ιδίως από τη σκέψη 55 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι το δικαίωμα στην οικογενειακή επανένωση, κατά το άρθρο 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/86, δεν μπορεί να εξαρτάται από τον χρόνο εκδόσεως επίσημης αποφάσεως εκ μέρους της αρμόδιας εθνικής αρχής, με την οποία αναγνωρίζεται ότι ο αιτών την επανένωση συντηρών έχει την ιδιότητα του πρόσφυγα. Τούτο, όμως, ακριβώς θα συνέβαινε αν γινόταν δεκτό ότι καθοριστικής σημασίας είναι μία από τις ημερομηνίες αυτές, δεδομένου ότι, όπως επισημάνθηκε στις σκέψεις 50 και 51 της παρούσας αποφάσεως, ο αιτών την επανένωση συντηρών δύναται να καταθέσει αίτηση οικογενειακής επανένωσης μόνον κατόπιν της εκδόσεως αποφάσεως με την οποία αναγνωρίζεται ότι έχει την ιδιότητα του πρόσφυγα.

- 64 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο στ', της οδηγίας 2003/86, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής, έχει την έννοια ότι πρέπει να χαρακτηρίζεται ως «ανήλικος», κατά τη διάταξη αυτή, υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής ο οποίος ήταν ηλικίας μικρότερης των δεκαοκτώ ετών κατά την είσοδό του στο έδαφος κράτους μέλους και κατά τον χρόνο καταθέσεως της αιτήσεώς του παροχής ασύλου εντός του κράτους αυτού, πλην όμως, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας παροχής ασύλου, ενηλικιώθηκε και υπήχθη, εν συνεχεία, στο καθεστώς του πρόσφυγα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 65 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 2, εισαγωγική περίοδος και στοιχείο στ', της οδηγίας 2003/86/EK του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 10, παράγραφος 3, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής, έχει την έννοια ότι πρέπει να χαρακτηρίζεται ως «ανήλικος», κατά τη διάταξη αυτή, υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής ο οποίος ήταν ηλικίας μικρότερης των δεκαοκτώ ετών κατά την είσοδό του στο έδαφος κράτους μέλους και κατά τον χρόνο καταθέσεως της αιτήσεώς του παροχής ασύλου εντός του κράτους αυτού, πλην όμως, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας παροχής ασύλου, ενηλικιώθηκε και υπήχθη, εν συνεχεία, στο καθεστώς του πρόσφυγα.

(υπογραφές)